# Sünnet-i Mutahhara Etrafında Estirilen Vesvese Kasırgaları Münâsebetiyle -1-

## SÜNNET-İ MUTAHHARA ETRAFINDA ESTİRİLEN VESVESE KASIRGALARI MÜNASEBETİYLE 1

**Hüseyin AVNİ**

اَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسمِ اللهِ الرَّحمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَأٰلِهِ اَجْمَعِينَ

Bundan sonra…

Hadîs ilimlerinde birilerince otorite sayılmasına ve artık kendince de böyle sanılmasına rağmen aslında bununla uzaktan yakından alâkası olmayan Sayın Bay M. Hayri Kırbaşoğlu'nu birçok affedilmez usûlî/temel cinâyetleri husûsunda birkaç makâlemizde tenkîd ettik; bahsimizle alâkalı devirdiği çamlar ve kırdığı çanaklar ortadadır. Bu mevzûlarda O'nu îkâz ettik. Şimdi de kendisini artık panel şeklinde bir görüşmeye çağırıyoruz. Îkâz ve da'vetimize kulak vermediği müddetçe onunla mecmûamızın sayfalarında hadîsler ve değerlendirmeleri hakkında konuşmaya devam edeceğiz; olur ki sattığımız bu aynalar bir görenin eline geçer de işe yararlar…

Makâlemizi inşâellâh **Yedi Fasıl** ve Bir **Netîce**'de ele alacağız. **Birinci Fasıl**, Cessâs'ın Mütevâtir Hadîs Anlayışı, **İkinci Fasıl**, Usûl-i Fıkıhçılara Göre Sahîh Hadîs'in Ne Demek Olduğu, **Üçüncü Fasıl**, Hadîslerin Kutsal Metinler Olup Olmadıkları, **Dördüncü Fasıl**, Oryantalistlerin, İslâmî İlimlerdeki Tahlîllerinin İlmî Bir Değerinin Bulunup Bulunmadığı, **Beşinci Fasıl**, (Bilimsellik) Veya (Objektivite Hastalığı)nın Ne demek olduğu, **Altıncı Fasıl**, Hadîslerin Nebî Sallallâhu Aleyhi ve Sellem Efendimiz İle Ne Ölçüde Alâkalı Oldukları, **Yedinci Fasıl**, (Kaynak Bilincinden Kaynak Metodolojisine) Sözünün Ne Demek Olduğu? **Netîce** de hâsıl-ı kelâm hakkında olacaktır.. Ve minellahi't-tevfîk…

Kırbaşoğlu yanlışlarına devâm ediyor:

———————-

**(Birinci Fasıl)**

**Cessâs'ın Mütevâtir Hadîs Anlayışı Nedir?**

———————-

**İddia**: "….Cassâs, ardından, kendisi bir başka taksim yaparak sözlerine şöyle devam eder:

Haberler iki kısımdır: Mütevatir ve mütevatir olmayan. Mütevatir; âdeten, pratikte, aslı olmayan bir haberi uydurmak üzere anlaşıp söz birliği etmeleri mümkün olmayan kalabalık bir grubun naklettiği haberlerdir. Mütevatir olmayan ise, aslı olmayan bir haberi uydurmak üzere anlaşmaları mümkün olan sayıda bir grubun veya tek tek şahısların naklettikleri haberlerdir.

Mütevatir de iki kısımdır: Bir kısmının kesin doğru olduğu zorunlu olarak bilinir, bir kısmı ise **kesin** bilgi ifâde etmez.[1]" [2]

**Cevâb**: **Cessâs** sözü edilen eserinin verilen sayfasında, budanmayan şekliyle şöyle diyor:(**Mütevâtir)**'e gelince, o iki kısımdır: **Bir**(inci) **Kısmı**, Haberi, -berâberinde bulunup da sahîh olduğunu (**ilmi îcâb ettiren)** delîller sebebiyle nazar ve istidlâl olmadan- (**Iztırârî)**/ kaçınılmaz olarak bilinen(Mütevâtir)dir. (İkinci) **Bir Kısmı** da, (**İlim îcâb ettirmeyen)**/(Mütevâtir)dir… Ondan/ mütevâtirden (**ilim îcâb etmeyen)**i de iki kısımdır: **Biri**, (**ilm**(-i Nazarî)**)** îcâb ettirir. **Diğeri** de ilim îcâb ettirmez.

Şuradaki altı çizili ibâreye dikkatle bakılacak olursa, ya müstansıh veya matbaa hatası

olduğuna, yâhud da görünüründen başka bir şekilde te'vîl edilmenin lâzım geldiğine kanâat getirmeye mecbûriyet doğacaktır. İlk iki **hatâ ihtimâli** doğru değilse ve son ihtimâl olan te'vîl ihtimâli doğruysa şöyle diyoruz:

Burada Cessâs'ın dediği anlaşılamadığı için fahiş bir bilgi hatâsı zuhûr etmiştir. Halbuki O'na göre (**Mütevatir)** iki kısımdır; birincisi (**ilm**(-i Iztırârî)) ifâde ederken ikincisi olan (**Meşhûr)** kısmı**(ilm**(-i Iztırârî)**)** ifâde etmeyip **(İlm**(-i Nazarî)**)**, yani, (**İstidlâlî İlim)** ifâde eder. Bunun ma'nâsı şudur: **Birincisi** ile avâm havâss nazar ve derinliğine düşünmeden (**İztırârî**) yani mecbûrî olarak bir ilim sahibi olur. **İkincisi** ile ise böyle bir (avâm ve havâssın bilmemesi inkânsız olan) (**Mecbûrî)** ilim hâsıl olmaz. Aksine, (yolunu bilenlerce) delîl getirme ve derin düşünme ile (**İlm** (**-i Nazarî**)) hâsıl olur.

**Cessâs**'ın ibâresinde Kırbaş-oğlu'nun tercümesinde kullanılan (**kesinlik)** veya (**kat'îlik)** kelimeleri yoktur. Evet, mantık, kelâm ve Usûl-i Fıkıh kitâblarında (**ilim)** çoğu zaman kesin bilgi ma'nâsında ve (**zann**) karşılığında kullanılır. (**Zann**) bildiren bilgilere ise bazen mecâzen (**ilim**) denildiği de olur.

**Cessâs**'ın, **(**aslı olmayan bir haberi uydurmak üzere anlaşmaları **'Mümkin'** olan sayıda bir grubun**…)** ifâdesindeki (**İmkân**), (**İmkân-i Aklî)** olup, bu, Şer'î cezâlardaki (**iki şâhid**) veya (**dört şâhid)** hattâ (**i'tirâf**), ile sâbit haberlerde dahî vardır. Zîrâ şu şâhidlerin ve i'tirâfçının yalan söylemeleri (**Aklen Mümkin)**ve (**Muhtemel)**dir. Şunların haberleri bu ma'nâda (**İlm-i Zarûrî)** ifâde etmez. Şâhidler haksızlık, i'tirâfçı da intihâr, şöhret bulmak veya eziyetten zevk almak (Mazoşistlik) ve benzeri sebeblerle yalan veya yanlış söylemiş olabilirler. Ancak böyle bir İmkân ve ihtimâl ne Beşerî ne de Şer'î hukûkta mu'teber kabûl edilmemiş ve tereddüt sebebi sayılmamıştır. Kırbaşoğlu'nun buradaki sözlerinde de câhilce veya kasıdlı bir saptırma vardır.

Cessâs, **'Îsâ b. Ebân**'dan naklederken, (**tek çeşit Mütevatir)** bulunduğunu ve bunun (**İlm-i Iztırârî)** veya (**İlm-i Zarûrî)** ifâde ettiğini, **Ebû'l-Hasen el-Kerhî** yoluyla da Ebû Yûsuf'dan, **Recm** ve **mestler üzerine meshetmek** gibi, (Cumhûr'a göre (**Meşhûr)**sayılan), onlara göre (ise) (**Mütevâtir**)in ikinci kısmı olduğunu nakletmiştir.

**Cessâs** sözü edilen kitâbında şöyle diyor: (**Tevâtür)**ün iki kısmından **ikinci kısmı**na gelince… O, **doğru olduğu istidlâl**/delîllendirme **ile bilinendir**. Çünki, Ebû'l-Hasen(-i Kerhî) rahimehullâh Ebû Yûsûf'dan şöyle rivâyet ederdi: Kur'ân'ın neshi sâdece, **mestler üzerine meshet-mek gibi ilim gerektiren** (**Müte-vâtir)** haberle câiz olur. Bu zikrettiği sözü şunu göstermektedir: O, **Mütevâtir** haberlerden, doğruluğu istidlâl (delîl getirme) ile bilinenleri vardır. Çünki bu, **mestler üzerine meshetme**nin sıfatıdır. Zîrâ, hiç kimsenin onun sübûtu ve doğru olduğunda **ıztırârî** (mecbûrî) **ilim** bulunduğunu iddia etmesi mümkin değildir. Hâlbuki biz bu kitabın başında, '**İsâ İbn-ü Ebân** rahimehullah'dan hikâye ettik ki, O'na (İbn-ü Ebân'a) göre **Mütevâtir** haber, **Zarûret İlmi** îcâb ettiren haberdir. O, bu rütbede olmayan haberi (**Mütevâtir)** haberden saymaz.

Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'den, **altı sınıf maldaki fazlalığın haramlığ**ı ile **Mut'a Nikâhı'nın önce mübâh, mübâhlıkdan sonra da yasaklığı** hakkında gelen haberler de, **mestler üzerine meshetmek** gibi olan haberlerdir. **Recm** ve benzeri, (yalan olan) **bir şey üzerinde birleşmeleri veya hata etmeleri kendileri gibi kimseler hakkında imkânsız olan** ve böylece, hallerini düşünmekle **doğru olduklarını bileceğimiz** bir topluluk tarafından bize nakledilen haberler de onun gibidir. Amabunlar, (**Zarûrî İlim)** bildirmezler.Çünki biz bu haberlerin hâlini düşündüğümüz ve doğruluklarına delîl getirdiğimiz zaman onların haberleri hakkında bizde (Zarûrî) ilim hâsıl olmaz.[3] İbn-i 'Abbâs radıyallâhu anhumâ altı sınıf maldaki fazla verişi câiz görüyor idi. Üsâme b. Zeyd'in Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'den rivâyet ettiği (**ribâ ancak veresiyede olur)**[4] haberiyle (fazlasıyla vermenin ve almanın haram olduğuna dâir olan) bu habere karşı çıkıyordu. Sonra (bunun haramlığına dâir olan) haberin hâlini düşündü ve haber onun katında **tevâtür edince**, kendi kavlini terk edip altı sınıf malda tefâdulun haramlığına döndü.**[5]** (**Cessâs'dan nakil son buldu**)

Şu halde Cessâs'ın (**ilim hâsıl olmaz)** ifâdesiyle kasdettiği, (**kesinlik hâsıl olmaz)** değil, (**Zarûrî ilim hâsıl olmaz)**, ama yine, (yalan olan) **bir şey üzerinde birleşmeleri veya hata etmeleri kendileri gibi kimseler hakkında imkânsız olan bir topluluk tarafından haber verilen ve "kesin"** olan, (**İstidlâl)**yani**(kesb)**ile elde edilen **(Nazarî ilim hâsıl olur)** demektir.

Nasıl ki, kendi başına **ilim bildirmeyen**, ama hâricî delîl veya karînelerle/ ipuçlarıyla **ilim bildiren** hâle gelen bazı (**Haber-i Vâhid)** rivâ-yetler varsa, kendi başına ve haddizâtında **ilim bildiren**, lâkin hâricî delîllerle ilim bildirmeyen hâle gelen (**Meş-hûr)** rivâyetler de bulunur.

Nitekim, İbn-i Hacer de **(Nüzhe)**'sinde, bir takım karînelerle güçlenen bazı **(Âhâd)**haberlerin **(ilim)** bildirip bildirmeyeceğindeki anlaşmazlıkların **(hakîkî)** değil de (**lafzî)** olduğunu, **(ilim bildirmez)** diyenlerin maksadının **(Zarûrî İlim)** bildirmez, (**ilim bildirir)** diyenlerin ise, **(**İstidlâlî**)** olan **(Nazarî İlim)** bildirir demek olduğunu tahkîk etmiştir.[6] Şerh-i Mevâkıf, Şerh-i Akâid ve Hâşiyelerinin **(**İlim**)** ve (Nazar) bahislerine, Keşşâf-ı Istılâhât-ı Fünûn'un **(İlim)**, **(Zarûrî)** ve **(İstidlâlî)** maddelerine bakılırsa, (**Sahîh Nazar)'**ın âlimlerin çoğuna göre (**ilim)** bildirdiği görülecektir. Allâme Sindî, (**Yakînî**, **Nazarî**'nin kasîmî/mukâbili değildir; aksine bazen **Zarûrî** bazen de **Nazarî** olur) derken ve başkasından (çünki, bazen **Zannî**, bazen de **Yakînî** olur**)** sözünü naklederken[7] -Allâhu a'lem- (**Sahîh Nazar**)la olanı kasdedip Cumhûr'un yanında yer alıyor.

Eğer Kırbaşoğlu gibi (**ilim)** kelimesini her zaman (**kesin bilgi)**olarak tercüme edecek olursak, (**ilim bildirmeyenler de ikiye ayrılır; birisi ilim bildirenler, diğeri de ilim bildirmeyenler**) ibâresini de (**kesin bilgi bildirmeyenler de kesin bilgi bildirenler ve kesin bilgi bildirmeyenler)** şeklinde te'vîlsiz olarak tercüme etmemiz gerekecekti; ki, bu, bir saçmalama olurdu.

Şu bahisler başlıbaşına uzun bahisler olmakla şimdilik bu kadarla iktifâ ediyor, sözü uzatmak istemiyoruz. Yalnız şu kadar var ki, âlimlerin dilinden anlayanlar bilirler ki, aynı mertebede olmasalar da Sahîh (**Nazar)** ve **(İstidlâl)**ile hâsıl olan (**İlm-i Nazarî**) dahî (**İlm-i Zarûrî)** gibi âlimlerin çoğuna göre bir nisbette **(katiyyet)**/kesinlik ifâde eder. Çünki âlimlerin dilinde (**ilim)**, (**vâkı'aya uyan kesin bir i'tikâddır**.)[8](**Nazarî)**veya**(Kesbî)**olan**(ilim)** de mutlak olarak ve mecâz siyâkı olmayan yerlerde (**ilim)** olmakla vasıflandığına göre, o da (**Yakînî)** yani (**Kat'î)'**dir.

Hâsılı, ilim sâhasında dünden bu güne bir kuduz mikrobu gibi sârî olarak devâm eden belâ ve musîbetin büyük bir kısmı, dünyası ve dili bilinmeyen kimselere ve husûsan âlimlere gelişi güzel tercümânlık etmek lâubâlîlik ve cür'etidir…

———————-

**(İkinci Fasıl)**
**Usûl-i Fıkıhçılara Göre Sahîh Hadîs Demek Ne Demektir?**

———————-

**İddia**: Serahsî'nin ifâdesiyle, sahîh hadîs(ler) demek, Hazreti Peygamber'e ait olma ihtimali, olmama ihtimalinden fazla olan rivâyet(ler) demektir.[9] Bir başka ifadeyle, sahîh bile olsa âhâd olan bu rivâyetler zann-ı galip ifâde ederler.[10] Kaynaklarımızı dolduran bütün bu rivâyetlerin âhâd haberler kategorisine dâhil olduğunu, sahîh bile olsalar, ancak, onların Hazreti Peygamber'e ait olma '**ihtimalinden'** söz edebileceğini benimseyen görüşün, -hadîsçiler değil[11]– usûl-i fıkıh geleneğinde hakim olduğunu ve bizim de tamamen bu görüşte olduğumuzu özellikle vurgulamak istiyoruz. Mütevâtir, bir rivâyetin yüzde yüz Hazreti Peygamber'e ait olduğunu -ki en güzel örneğini Kur'ân'ın bize nakli oluşturmaktadır-; âhâd ise, bir haber ne kadar sahîh olursa olsun, Hazreti Peygamber'e en fazla yüzde doksan dokuz oranında ait olabileceğini gösterir; Hazreti Peygamber'e ait olma ihtimali yüzde ellinin altına düşünce hadisin zayıf olarak, Hazreti Peygamber'e ait olma ihtimali yüzde sıfıra yaklaştıkça da mevzu olarak nitelendirilebileceği söylenebilir."[12]

**Cevâb**

**Bir**: **Serahsî**'nin ifâdesi sadece Usûl-i Fıkıhçıların değil, Usûl-i Hadîsçilerin ve Usûl-i Fıkıhçıların Çoğunun görüşüdür. Lâkin bu, -anlatılmak istendiği gibi- **doğru olma ihtimali olan** değil, **doğru olma ihtimâli çok çok kuvvetli olan** veya -daha doğru bir ifâdeyle- **doğru olmama ihtimali (İmkân-i Aklî) çerçevesinde az da olsa bulunan** demektir ki, şu zayıf ihtimâl, **delîlden doğmayan mücerred ihtimâl** olduğu için işin amel yanını değiştirmez. Yani amel yanıyla (**kesin doğru)** olmasına mâni' olmaz. Ancak, (**akîde)**/inanmak tarafıyla (**kesinlik)** bildirmez.

**İki**: Mes'elenin daha iyi anlaşılması için bir misâl verelim: Sayın Kırbaşoğlu'nun bir mü'min olup olmadığı Rabbi ve kendisinden başkalarına göre kesin değil muhtemeldir. Bu arada, -İslâm'a ters düşen söz ve fiilleri hesâba katılmasa bile-, (**mü'minim)** demesine

rağmen, (**Aklî İmkân)** dâiresinde bir İslâm düşmanı olma (**ihtimâl)**i de vardır. Böyle bile olsa, kendi beyânı ve -varsa- onu nakzetmeyen zâhir haline bakılır ve zayıf ihtimâller bile göz önünde bulundurularak (**O, bir Mü'mindir)**, denilir ve cenazesi kılınır. Bütün bunlara rağmen, (**Kırbaşoğlu'nun Mü'min olma ihtimâli vardır**), denmez. Evet, doğrusu, aksine kesin ihtimâller bulunmadıkça İslâm üzere görülen bir kişi için, (**mü'min olma ihtimâli vardır)** denmez; hakkında zanlar uyandırılmaz.

**Üç**: Bir önceki **İddiâ**'nın cevâbında da işâret ettiğimiz gibi, Kurân bazen **iki**,[13] bazen de **dört**[14] âdil kişinin şâhidliği ile amel edilmesini emretmektedir. Şurası kesindir ki, **akıl**, bu sayıdaki kimselerin, rivâyetlerinde yanlışta veya yalanda birleşmelerini **(Muhâl)**bulmaz. Hattâ, sayı ne kadar fazla olursa olsun bunda bir (**Aklî Muhâl)** yine de bulunmaz. Hattâ suç i'tirâfı bile (**Aklî)**bir**(Yakîn)** ifâde etmez. İ'tirâfçının Mazoşist veya intihâr etmek isteyen bir kimse olma ihtimâli aklen bâkidir. Akla göre ortada yine de (**yanlış)** veya (**yalan olma ihtimâli)** hâlâ vardır.Mühim olan (**Âdet)**veya**(Şerîat)**''in bunu **(İmkânsız)** bulup bulmamasıdır. Hâlbuki **Şerîat,** -yukarıda da dediğimiz gibi- kimi zaman **iki**, kimi zaman da **dört** âdil şâhidin haberini (**çok ciddî** ve **ağır)** hukûkî netîcelerin (**Yakînî**/kesin olan **delîl)**i kabûl etmektedir. Zîrâ, (**Ğalib Zann, Yakîn'e yakındır. Ekber-i Re'y, Ğâlib zann, hususan ihtiyat üzerine kurulacak şeylerde Yakîn hükmündedir. Ğâlib (zann) ihtiyatın vâcib olduğu yerlerde mütehak-kık/kesinleşen gibidir.)**[15] Böyle olmasaydı, Kur'ân kimi zaman elin, kimi zaman da başın kesilmesini, bu sayılardaki şahısların şâhidliğine dayandırıyorsa,**(şu çok ciddî ve ağır hukûkî netîceleri ihtimâllere dayandırıyor)**mu diyecektik?.. Yine böyle olmasaydı, hem Şer'î hem de Beşerî olan hukûkî hayat felç olup işlemez hâle gelmezmiydi. O halde bütün bunlar, amelî noktada **Şer'î** veya **Hukûkî** bir**(Yakîn)**'in bulunmasına mâni' değildir. Öyleyse, lütfen -akılsızca bir şekilde- sırf akıl ile hareket etmek sûretiyle Sünnet üzerinde tereddütler uyandırılmaya kalkışılmasın.

**Dört**: Kendilerinden nakiller yapılan şu usûlcüler, (**Haber-i Vâhid ile amel etmenin vâcibliği)**/farzlığıveyâ o ma'nâya gelen bir kelime ma'nâsındaki **lüzûmu** görüşündedirler.[16] Onların sözünü ettikleri şu **aksi ihtimâl**, (**Vehim)** mertebesini aşmaz ki, tereddüde mahal olsun. Cessâs şu nakilde bulunulan Fu-sûl'unun Haber-i Vâhid bahsinin bir çok yerinde bunu söylemektedir.[17]

Hâsılı, doğruluğu asıl olan haberlerin delîlden doğmayan mücerred (**Aklî İmkân)**larla asılsız olduğunu aklından zoru olmayanlar hiçbir şekilde iddia edemezler.

**Beş**: Hattâ Cessâs, (**Haber-i Vâhid)** bahsinde de, şöyle diyor: (**Haber-i Vâhid)**ler iki çeşittir: **Birisi**, kendisiyle berâber bulunan sahîhliği îcâb ettiren (-Allâhu a'lem- hâricî delîller ve) sebeblerle **ilm**i gerektiren **Haber-i Vâhid**ler. **Diğeri** de, haberi verenin (verdiği haberin) **Sahîh**liğine dâir ilim îcâb ettirmeyen **Haber-i Vâhid**ler. (**İlim îcâb ettirmeyen**(Haber-i Vâhid)**ler**) de ikiye ayrılır: **Birisi, (ilim îcâb ettiren)** Haber-i Vâhidler. **Diğeri** de onu (**ilmi îcâb ettirmeyen)**(ama belki de Ümmet'in âlimlerinin ittifakla kabûlü veya başka bir sebeb ile sahîhliğ kesinleşen) (**Haber-i Vâhid)**ler.**[18] (Bitti.)**

Hâsılı, (**Mütevâtir)**'in (**ilm'i îcâb ettirmeyen)** ikinci kısmı da, (**ilmi îcâb ettiren)** ve (**ettirmeyen)**, kezâ, **Haber-i Vâhid'**in dahî (**ilim îcâb ettiren)** ve (**ettirmeyen**) çeşitlerine ve de (**ilim îcâb ettirmeyen)**'in dahî**(ilim îcâb ettiren)** ve (**ettirmeyen)** kısımlarına ayrıldığı söyleniyorsa, düşünmek lâzım; ne denilmek isteniyor?…

Ez cümle, (**Habr-i Vâhid)**lerde aslolan (**Zann)** bildirmektir; hâricî delîl ve karînelerle (**İlim)** bildirdikleri de olur. (**Meşhûr)**larda ise asıl olan (**Yakîn)** ma'nâsındaki (**İlim)** bildirmektir; hâricî delîllerle (**Zann)** bildirdikleri de olur. Şâyet Cessâs'ın Fusûl'undan[19] -kanâatimizce- hiçbir kitâbda bulunamayacak genişlikteki (**Haber-i Vâhid)** bahsi dikkatlice okunsaydı veya okunanlar anlaşılsaydı veyâhud da gizlenmeseydi bu ilmî ciddiyetsizlikler ortaya çıkmazdı. Kezâ şu sahîfelerde açıkça görülecekti ki, O, (**İlm)**'i çoğu zaman (**Amel)** karşılığında kullanmaktadır.

Öyleyse, (**Cessâs'a göre Mütevâtirin bir kısmı olan Meşhûr kesinlik bildirmez)** sözü ya Cessâs'ı anlamamaktır veyâ anlamak istememektir.

———————-

**(Üçüncü Fasıl)**
**Hadîsler Kutsal Metinler**
**Değil midirler?**

———————-

**İddia**: Elimizdeki hadîs rivâyetlerinin kutsal metinler olmayıp sadece bazı insanların aktardığı nakillerden ibaret olduğunun göz ardı edilmesi ve bunların bilfiil Rasulullah'ın (s.a.v.) sözleri zannedilmesidir. Geçmiş yüzyıllarda olduğu gibi günümüzde de etkileri görülen bu durum, İslâm dünyasını toplumsal açıdan da olumsuz olarak etkilemektedir. Bu sebepten dolayıdır ki, hadîs rivâyetlerinin epistemolojik değeri konusuna, klasik hadîs usûlünde atfedilen oldukça cılız değere mukabil, alternatif hadîs metodolojisinde bu konu, tam tersine, son derece temel bir fonksiyona sahiptir.[20]

**Cevâb:** Evvelâ şunu ifâde edelim ki; neyin cılız, neyin geberik, neyin de güçlü ve kuvvetli olduğu sırf lafla belli olmaz. İddiâ edilenin tam aksine, İslâmî eserlere âşina olanlar bu sözlerin hâkîkatla uzaktan yakından alâkası olmayan ve kandırma temeline dayanan vesveseler olduğunu görmekte zorluk çekmeyecektir. Sonra,

**Bir**: Buradaki**(Kutsal Metin)** ifâdesiyle ne kasdedildiğini bilmiyoruz; lâkin, bunların sıradan bir beşerin sözü gibi oldukları anlatılmak isteniyorsa, bu, mü'minlerin değil müşriklerin/kâfirlerin iddiasıdır. Hadîsler Mü'minlere göre -aşağıda da gösterileceği üzere- ma'nâları ve asılları, i'tibâriyle vahiy mahsûlüdürler. Onlarda asıl olan da lâfızlarının dahî değişmemiş olmasıdır; değişmiş olması ise 'ârızîdir. Şâyet lafızlarda kısmî değişmeler bulunsa bile, bu, şu rivâyeti bir metin tercümesi mertebesine bile düşürmez; nerde kaldı ondan aşağı indirmiş olsun. Kur'ân tercümelerinde yapılan yanlışlıklar nasıl ki âyetleri bir yanıyla (**Kutsal Metin)** olmaktan çıkarmıyorsa, hadîs rivâyetlerindeki ma'nâyı bozmayan lafız değişiklikler dahî onları vahiy olmaktan düşürmez.

**İki**: Bir şeyi bir takım insanların nakletmesi onların (**Kutsal Metin)** olmasına mâni' midir? Mâni' ise, Kur'ân tercümeleri de dâhil ortada (**Kutsal Metin)** yok demektir. Yoksa, söylenmek istenen bu mudur? Kur'ânın vahiy/kutsal metin olduğunu kabûllenemeyen müşriklerin, (**yâhud iddiâ eylediğin gibi, göğü parça parça üzerimize düşürmedikçe, veya Allah'ı ve melekleri getirmedikçe sana îmân etmeyiz, dediler)**[21] âyetinde haber verildiği gibi mi denmek isteniyor?!…

**Üç**: Evet, Allah'a, Resûlü'ne ve dolayısıyla Mü'minlerin imâmlarına göre Sünnet menba'ı hadîsler, (**Kutsal Metin)**lerdir/vahiylerdir. Nitekim,

**İmâm Celâlüddîn es-Süyûtî**, bu husûsda şöyle diyor: (**Hadîsler Allâh'ın kelâmıdır, demek câiz midir**?) süâline gelince… Evet, bu sözü, (**Allah'ın katındandırlar)** manasında söylemek câizdir. Çünki,

**Bir**): Allah celle celâlühû **(O hevâdan konuşmaz; o** (sözler) **sadece O'na vahyedilmekte olan bir vahiydir)**[22]buyurmaktadır.

**İki**): **Ebû Dâvud** (Sünen'inde) ve **İbnü Hibbân Sahîh**'inde Mıkdâm b. Ma'dîkerebe hadîsinden, O'nun şöyle dediğini rivâyet ettiler.

(Hey!. Bana Kitâb (Kur'ân) ve onun kadar şey (Sünnet) verildi. Benim sözüm kendisine rivâyet edilen, koltuğu üzerine oturup da "bizimle sizin aranızda Allah celle celâlühû'nün Kitâbı var; O'nda hangi helâl varsa onu biz de helâl kabûl ederiz; O'nda hangi haram varsa, onu haram kabûl ederiz" diyecek olan nice karnı tok kimseler gelecek. Hey!.. Şübheniz olmasın ki, Resûlüllâh sal-lallâhu aleyhi ve sellem'in haram kıldığı Allah celle celâlühû'nun haram kıldığı gibidir.)[23]

(**Üç**): **Ebû Dâvûd**, 'Irbâz b. Sâriye radıyellâhu anhu hadîsinden benzerini (lafzı farklı olsa da aynı ma'nâda olan haberi) rivâyet etti. Onda şu ibâre de vardır:

(Hey! Şübheniz olmasın ki ben (bir şeyleri) emrettim ve bir takım şeyleri yasakladım. Şübheniz olmasın ki onlar, Kur'ân kadar veya daha fazladır.)[24]

(**Dört**): Bu husûsda bunlardan da açığı, **Ahmed b. Hanbel**'in Ebû Ümâmetü'l-Bâhilî radıyellâhu anhu-dan yaptığı rivâyettir: O, şöyle dedi: Resûlüllâh sallallâhu aleyhi ve sel-lem şöyle buyurdu:

**(**Yemîn olsun ki, Nebî sallallâ-hu aleyhi ve sellem olmayan bir adamın şefâatiyle iki kabîle Rebî'a ve Mudar (veya ikisinden birisinin)[25] halkı kadar kimse, elbette cennete girecektir. Adamın biri "Yâ Resûlel-lâh sallallâhu aleyhi ve sel-lem!..**Rebî'a**'nın **Mudar**'a göre ne nisbeti vardır ki?**)** dedi. Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem de, **(sadece, dediğimi diyorum,)** buyurdu. [26] Bu haberin isnâdı **Hasen**dir.

(**Beş**): Hassân b. 'Atıyye şöyle dedi:

(Cibrîl aleyhisselâm, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'e Kur'ân'ı indirir gibi

Sünnet'i indiriyordu.)

Bunu, **Dârimî** O'ndan **Sahîh** bir isnâd ile rivâyet etti. Bu zât Şâm'lı olup Tâbiûn'un küçüklerinden sika/sağlam bir kimsedir. Bu rivâyet'in bir çok şâhidleri[27] vardır. [28]

**Dört**: Bu iddianın aksine, iyi niyyetin yanında Hadîs Usûlü'ne de yeterince âşinâ olunsaydı şu husûslardaki teferruat ve güçlü tahlîller göz ardı edilemeyecekti. Ama ne yazık ki, sarfedilen ifâde-lerden şu iki hasletin de bulunmadığı açıkça görülmektedir.

**Beş**: Efendimiz sallallâhu aleyhi ve sellem'in vahiy olmayan ictihâd-ları var mıdır, yok mudur; varsa bunlar sadece dünyâ işlerinde midir, Âhiret işlerinde de bahis mevzûu mudur değil midir? Burada bunun münâkaşasına girmeyeceğiz. Varsa ve dînde bile iseler, İmâm Serahsî-nin de dediği gibi, yanlış olması hâlinde vahyin onu düzeltmesi lâzım geleceğine göre, düzeltilmeyen yerler vahyin tasdîkinden geçmiş demektir; dolayısıyla bu şibh-i vahiydir; vahye benzer bir şeydir. Hâsılı, Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem'in her söz ve fiilinin tamâmına yakını, sözbirliğiyle vahiydir. Şu söz ve fiillerden çok az bir kısmının vahiyliği, işin başında âlimler arasında münâkaşalı ise de, sonu bakımından yine (**vahyin zımnen tasdîkini bulundurması)**sebebiyle, sözbirliğiyle vahiydir.

———————————-

**(Dördüncü Fasıl)**
**Oryantalistlerin, İslâmî**
**İlimlerdeki Tahlîllerinin İlmî Bir Değeri Var mıdır?**

———————————-

**İddia**: "Hadîs, siyer, mağazi ve İslâm tarihi alanlarına dâir, rivâyet malzemesinin bilimsel, epistemolojik ve tarihsel değeri konusunda, oryantalistleri, genelde Juynboll'un *Muslim Tradition*'da yaptığı gibi, üç ana gruba ayırmak mümkün görünmektedir:

1. Aşırı şüpheci/septikler (Goldzi-her ve Schacht gibi),
2. Aşırı iyimserler (Nabia Abbot gibi),
3. Orta yol izleyenler (Juynboll, kendisini bu kategoride zikreder)

***ĞURABÂ -8-***

Bu üç grup aralarındaki farklara rağmen İslâm tarihinin hakikatlerinin, mevcut rivâyet/tarih malzemesinden şu veya bu ölçüde çıkarılabileceğini kabul etmektedir. Ancak, bu üç grubun dışında, bu malzeme karşısında çok radikal bir biçimde olumsuz tavır takınan dördüncü bir grup daha vardır ki, onlara revizyonistler denmektedir."[29]

**Cevâb**

**Bir**: Onlar, İslâm'ı bir hak dîn, Kur'ân'ı İlâhî bir kitâb, Nebîmiz aleyhıssalâtü vesselâm Efendimiz'i de bir hak Nebî mı kabûl ediyorlar? Hayır… Aksine, -hâşâ- İslâm'ı uydurma bir dîn, Kur'ân'ı masal, Nebîmiz sallallâhu aleyhi ve sellem'i de yalancı bir sahtekâr kabûl ediyorlar. Öyleyse, onları İslâmî hususlardaki söz ve tavırlarında şöyle veya böyle tasnîf etmek, sınıflara ayırmak hakîkatle hangi nisbetle alâkaları bulunabilir ve akıllı bir mü'minin ne işine yarar? Hak olan bir husûsu temelde inkar edenin o husûstaki tahlîl ve tenkîdi neticesinde hâsıl olan sözlerin hangi (**epistemolojik)** değeri bulunabilir?!… İslâm'ı hak dîn, Kurân'ı da hak kitâb kabûl etmeyen gâvuru, Sünnet ve malzemesi husû-sunda (**aşırı iyimser)** bulan (**Müslüman)**(!) nasıl bir Müslümândır?!… Bütün bu hususlarda bizden aşırı iyimserlik nasıl beklenebilir?…. Mine'l-ğarâib!…

**İki**: Oryantalistlerin (**revizyonist**)inden (**aşırı iyimser**)'ine(!) kadar hepsinin Sünnet ve Kur'ân hakkındaki görüşü aynıdır. İslâm'ın tamamını uydurma görüp inkâr edenlerin şu kayıkçı kavgası, inanan veya akıllı olan kimseler için ne ifâde edebilir? Hiçbir şey!.. Onların bir takım medihkâr ifâdeleri, ya sahtekârlık ve avlama taktikleri olup diğer iftirâlarını inandırıcı kılmak veya mes'eleye aklî ve ictimâî/sosyal buudlu bir bakış zaviyesi mahsûlüdür. Yâhud da yaptıkları, vesveselerin merhâlelerine dâir (bilerek veya bilmeyerek) yapılan iş taksîminden veya iyi polis ile kötü polis rollerinden ibârettir; başka bir şey değil… Şu halde, burada yapılan tasnîf, eğer (**iğvâ ve vesvesenin ambalajlanması)** iblisliği

değilse, ucu henüz câhilliğin saflığına bile varamayan hafif akıllılıktır.

**Üç**: Şunlarda bizim bilmediğimiz daha sahîh menba'lar mı vardır ki onlardan faydalanıyorlar? Hayır… Kimi batı hayranı haline gelmiş kültürlülerimizin ve fâdıllarımızın[30] anlata anlata ve öve öve bitiremedikleri (**tertîb ve sistematiklik güzelliği)** de bizce saçma bir iddiâ… Onlarınki, ölçüsüz açık aramak veya tahlîl anbalajlı tahrîfler yapmaktan ibâret… O halde -bağışlayınız- Mü'minlerin, şunların necâsetlerinde aranıp bulunacak boncuklara hiç mi hiç ihtiyâcları yoktur.

———————-

**(Beşinci Fasıl)**
**(Bilimsellik) Veya (Objektivite Hastalığı) Nedir?**

———————-

**İddiâ**: Hadîs ehlinin bu tutumları ise, yaptıkları derin epistemolojik incelemelerin sonucu olmayıp-**çünkü bunu yapabilecek entelektüel donanıma sahip değillerdi**– tam aksine, sadece bir ön kabul, hata ideolojik saiklerin yönlendirdiği bir ön kabul sonucu idi.[31]

**Cevâb**: Bu sözlerin birçok yanıyla hiçbir kıymet-i harbiyyesi yoktur. **Birincisi**, Usûl-i Fıkıhçılar ile Usûl-i Hadisçilerin tahlîlleri sübût noktasında olmanın ötesinde, zan ve iddia edildiği gibi bir farklılık taşımaz. **İkincisi**, (**entelektüel donanım)**derken inkârcıların vesveseye dayanan mesnedsiz ve delîlsiz ithamları ise, doğru… Ancak, bu işin teknik incelikleri ise saçma bir iddia. **Üçüncüsü**, **(ön kabûl)**ve**(ideolojik saplantı)**hadîsçilerde değil, oryantalistlerde, şakirdlerinde ve onların eserlerinden beslenenlerde bolca bulunan bir vasıftır. Yapılmakta olan (**yavuz hırsız)** hesâbından başka bir şey değildir. **Dördüncüsü:** Bizim (**bilim adamı aydınlar)**ımızın (**objektiflik)** hastalıkları vardır ki, onlar bu anlayışlarında (**objektif)** değildirler. Hakîkatte ise hiçbir zaman **objektif** olmamışlardır. Bazı noktalardaki insâflı tavırları başka bir takım noktalardaki **sübjektiflik**lerini gizlemek içindir. Şu mikrob, (**Objektif olmayan Objektiflik)** mikrobudur. Başka bir ifâdeyle (**Sübjektif Objektiflik…**) Böyle bir şey olur mu? demeyin. Zîrâ, (**deme olmaz, olmaz; çünki olmaz olmaz**) demişler. **Aklî, Örfî** ve **Şer'î** olan (**İmtinâ'**)ı/olmaz'ı inkâr mı ediyoruz? Hayır, inkâr etmiyoruz; sadece bu **olmazları** olduran ğarâbete dikkat çekmek istiyoruz; o kadar… Nasıl?… Bakınız, şöyle: Bu hastalık yeni olmadığı gibi sebebsiz de değildir. Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi nâmındaki zât, beynindeki şiddetli zelzeleleri ve kasırgaları hemen hemen aynı şiddette kalbinde de hisseden ve enfüsî-âfâkî hasarı dahî o nisbette olan son devir Osmanlı münevverlerimizden sâdece biri… Benliğini ve hücrelerini saran ama büyük nisbette zede alan îmân hassâsiyetiyle gene de (**İslâm taaruzu)** da'vâ ve zannıyla hakîkatte kifâyetsiz bir (**İslâm müdâfası)**ndan geri durmayan cins bir kafa… Yazdığı (**Târîh-i İslâm)**, bu tesbîtimizin inkârı kabil olmayan sağlam bir vesîkasıdır. O, Târîh-i İslâm'ının husûsan altı ve yedinci sahîfelerinde, (**bizde eyi târîh yazılmamış olmasını tabiî bir hâlet)** olarak kabûl ederken ve garblıların ne kadar (**tahlîlî ve tenkîdî târîh yazdığı)**nı, ama **(bunun bizde olmadığı)**nı söylerken bir hayli de hakşinâslık göstererek ve İslâm Târîhi yazan Müslüman muharrirlere haklarını teslîm ederek(!) bunun da tabiî oduğunu ifâde ediyor; bu arada da bizce sözünü ettiğimiz hastalık eseri olarak çok mühim hatâlara düşüyor ki, üç tanesi şunlardır:

**Birinci Hatâ**, (Avrupa ulemâsı bizim tedkîk tetebbu'de acz gösterdiğimiz İslâmiyyet'i kendi vesâitleri dâiresinde ve Mûsevîlik ve Hristiyânlığa tatbîk ettikleri usûle tevfîkan tetkîka başlamışlar ve bu yolda külliyetli eserler meydâna getirmişler) dedikten sonra, Dozi domuzunun (**Târîh-İslâmiyet)'**ini misâl veriyor. Hâlbuki, **evvelâ,** Avrupa uleması, zannedildiği ve iddia edildiği gibi, (**ilmî)** değil, haddi zâtında (**vesvese esâsına dayanan)** bir tarz-ı üslûb sahibi kimselerdir. Hele onlarda haberlerin fıkhî veya felsefesi noktasında ayağı yere basan hiçbir istidlâl/delîllendirme usûlu görülemez. **İkinci olarak**, onlar, Ahmed Hilmî'nin zannettiği gibi İslâm'ı, Mûsevîlik ve Hristiyânlığa tatbîk ettikleri usûllerle tahlîl ve tenkîd etmezler. Tam aksine Onların iki terâzisi vardır; birisiyle kendi dinlerini diğeriyle de İslâm'ı tartarlar. Birincisi, gözü görmeyen ve kulağı işitmeyen bir (**îmân terâzisi)**, diğeri de gözleri kör eden ve kulakları sağırlaştıran (**inkâr terâzisi)**… Hem, mücerred sövmek ve hakaretten ibâret olan bu eserin sahibi Dozi, şu sözüm ona ilmî usûlünü hangi paçavrasında kendi dîninde kullandı? Ya Kaytâno?… Diğerleri?… Lüter ve yolundakiler de dâhil hepsi kılıflanamaz saçmalıklara bile kılıf bulabiliyorlar. Kimileri en fazla işi kendi ifâdeleriyle (**Alego-rık)**, kendi ifâdemizle (**Bâtınî Te'vîl)**lerle geçiştirmeye çalışıyorlar. Doziye cevâblar (**Mahsûl-i îmân oldukları)** için (**gayr-i ilmî)** oluyor da, (**mahsûl-i inkâr)** olan sözüm ona tahlîlleri ne

oluyorlar? (**İnkâr)** da bir çeşit îmân değil midir? Kompleksin bu kadarı da maskaralık değil midir? **Üçüncü olarak**, Meselâ, Manastırlı İsmâil Hakkı'nın reddiyesinin neresi ilmî değildir, neden? Me'hazlarındaki ve muhâkemelerindeki dikkatsizlik, keşmekeşlik ve zayıflık mı? Hayır… Yoksa îmânî bir tafra koymaması mı? Garibdir ki, bir yanda (**objektiflik)** için îmânın bir yana konulmasını mecbûrî görenler, aynı zamanda -sadece İslâm için olmak kaydıyla- (**îmânsızlık îmânı)** olan (**inkâr)**ı da yine olmazsa olmazların başında görüyorlar. **Dördüncü olarak**, biz ulaşamadıysak, ilmî eserlerimiz yok mu demektir? Bir yanda İsnâd sistemiyle inciği cıncığı çıkarılan bilhassa harb, siyâset ve hukûk târîhi öte yanda müctehidlerin aklın çeperlerini zorlayan hatta zaman zaman akıl almaz fevkelâdelikteki fıkhî tahlilleri Garb âlimlerinin hangi târîh felsefesi diye yutturulan dolmalarında vardır? (**Târîh felsefesi ve tenkîdi genç**) imiş!Tam aksine -belli zamanlarla ve sâhalarla sınırlı olsa da- en esaslı (**târîh tenkîdi ve tahlîli)** İslâm müctehidlerine âiddir. Fıkıh kitâbları-nın (**İmâmet ve İmâret)**, (**Siyer)**/harb hukûku (**Cezâ Fıkhı)**/hukûku bahisleri. Müstakil (**Siyer)**/Cihâd ve Siyâset kitâbları… bu dediğimizin inkâr edilmez güçlü delîlleridir. **Beşinci olarak**, dinleri ve bu arada İslâm'ı tenkîd edenler olarak sayılan Kant, İspinoza, İsterâus, Bâur ve Ronan'dan hangisi târihçi veya dîn âlimidir? Hiçbirisi… Hepsi kendine göre aklını yontup put haline getiren ve ona tapınan filozof taslaklarıdır… Bunlar mı İslâm'a karşı ilmî ve objektif davranacaklar?… Böyle bir süâlin cevâbı herhalde acı bir tebessümden başka bir şey olmayacaktır. **Altıncı olarak**, gerçi 'İsâ aleyhisselâm'a -hâşâ- ilâh ve Allah'ın oğlu diyenlerin, Hristiyânlıktan (veya Mûsevîlikten) sonra bir dîn gelmeyeceğine inananların İslâm'ı muhâkeme husûsunda âdil ve tarafsız olamayacaklarını Şehbender-zâde de söylüyor (1/98-99); ama gene de kafa iyice karışık. Med-cezirler yaşanıyor… Oturmayan muztarib, azgın dalgalı anlayış ve düşünceler beyni ve yüreği tahrîb ediyor…

Hâsılı, aslında bir (**sübje)** olan insânın tam (**objektif)** davranması mümkin değildir. Aksi bir iddiâ ya ahmaklık, ya kompleks veya sahtekârlıktır. Bütün bunların yanında, mü'minlerin (**bir kavme olan şiddetli buğzunuz sizi adâletsiz davranmanıza sevketmesin)[32]** gibi nâmütenâhî ulvî olan insâf düstûrları da vardır; hatta onların her düstûru böyledir; kimseye haksızlık etmezler; kimse korkmasın ve utanmasın. Çünki onlar bütün zerreleriyle inanırlar ki, (**Hiç şübhe yok ki Allah adâlet ve ihsânı emretmektedir….**)[33]

———————-

**(Altıncı Fasıl)**
**Hadîsler Nebî (Sallallahu aleyhi ve sellem) İle Ne Ölçüde Alâkalıdırlar?**

———————-

**İddia**: Epistomolojiyle ilgili bölümü, bizim bakış açımızı büyük oranda yansıtan şu değerlendirmeyle noktalamak istiyoruz:

*"Hadîs, bütünüyle Hazreti Peygamber'in sözlü ve saf öğretisini temsil etmese de, mutlak sûrette, Hazreti Peygamber'le yakın bir ilişkisinin olması yanında; özellikle bu öğretinin, ümmet tarafından ne şekilde anlaşıldığının ilk gelişimini de ortaya koymaktadır."**[34]*

**Cevâb**: Burada da ilim değil, birçok şeytânî vesvese vardır:

**Bir**: Efendimiz sallallâhu aleyhi ve sellem'in getirdiği din beşeri aklın hâsılasından ibâret olan bir (**öğreti)** değil, (**vahiy)**dir. Önce, esâsen nesebi mechûl olan ve (**kelime**) olamayıp ma'lûl bir isimlendirme ve yakıştırmaya göre ancak (**sözcük)** olabilen (**öğreti)**'nin ne olduğunu öğrenelim. Sonra da (**kültürlü)**ve**(entelektüel donanımlı)** olabilmek için kelimeleri gelişi güzel isti'mâl etmeyelim. Şâirin o güçlü ifâdesiyle kelimeleri (**namluya sürülen kurşunlar)**olarak bilelim ve görelim.

**İki**: Hadîsin, eğer diğer Şer'î delîllerin yanında bir Şer'î delîl olan Sünnet'in malzemesi olduğu anlatılmak isteniyorsa, bu doğrudur; din sadece hadîsle sâbit değildir. Ancak sözün siyak ve sibâkı bu ma'nâdan çok uzaktır.

**Üç**: Mü'min olduğunu söyleyen bir kimse, (**Hadîs)**'in (**Hazreti Peygamber'le yakın bir ilişkisinin olduğu)**nudeğil, temel bir **(Şer'î delîlin kaynağı olduğu)**nu söylemelidir.

**Dört**: **Hadîs**'in, tâbi'îdir ki, dînin bir çok cihetiyle ne olduğunu göstermesi yanında, nasıl anlaşılacağında ve bazı hükümlerinin ne olduğunu bildirmesi husûsunda da mühim bir yeri vardır.

**Beş**: Fazlurrahmân'ın şu saçmalamalarının sizin bakış açınızı (**büyük oranda)** değil,

(**tamâmen)** ifâde ediyor oluşu, belki de anlayışınızı göstermekde az bile olduğu açıkça ortadadır. Bunun böyle olması ise, müsbet ma'nâda ne size, ne de ona bir şey kazandırmaz. Tam aksine, bir yanıyla sizde ma'kes bulan vesveselerin asıl menbaından haber verir.

**Altı**: Osmanlı devrinde Meârif Nezâreti'nce kurulan (**Târîh-i İslâm Encümeni Reîsliği**)ne getirildiğini söyleyen,[35] **Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmî**, şöyle diyor:

(Beşeriyet, kâinâttaki hâdiseleri ilimler ve fenlerle anlamaya ve tefsîr etmeye muktedir olamadığı zamanlarda bu hâdiseleri iyice anlamak ve sebeblerine vâkıf olmak emeliyle sırf hayallerden ibâret olan bir takım **masallar** îcâd etmiştir. Bunlara "**esâtır/mythe**" nâmı verilir. Bu masalların târih bakış noktasıyla hiçbir kıymeti yoktur. Lâkin, **insanlığa en mühim rûhî tecellîleri hissettirici olmaları** bakımından çok büyük ehemmiyetleri vardır. Hakîkatte masalların insanların hayâl güçlerindeki îcâdçı isti'dâtlarının ölmez timsâlleri-dir. Bu bakımdan masalların târîh ve hikmette yeri vardır… **Masallar**la **Hurâfeler**in farkı şudur ki, birincilerin (hayâl) hâric(in)de (dünyâda) hiçbir hakîkati yoktur; sırf hayâl îcâdıdır. **Hurâfeler ise, hayâl ile karıştırılmış ve değiştirilmiş doğru vâkıalar**dır. **Hurâfeler/Légende**'den hayâl ve tahrîfler ayıklanıp atılabilirse, sıradan bir târîhî vâkıa karşısında bulunulduğu görülür. **Hurâfeler**in târîh nokta-i nazarıyla ehemmiyeti masallardan daha büyüktür.)[36] (**Bitti**)

Bu sözlerde bir takım kısmî tenâkuzlar varsa da mühim ipuçları da vardır. Yukarıdaki nakilden de anlaşılacağı gibi, ilmi ve düşünen kafası olan herkes kesinlikle bilir ve anlar ki, basît romanların ve hatta (**hurâfemsi masal)**ların bile şu masal ve roman kahramanlarıyla ve onların bulunduğu çevre ile bir takım (**yakın alâka)**ları bulunabilir. (**Hurâfe)**lerin de hakîkat payları vardır. Onlar insanlarının yaşadığı toplumun kültüründen haber verebilir. Burada (Alternatif'de) hadîsler, -safça ve câhilce değilse- şeytâni bir dessâslıkla (**Roman)** veya (**Hurâfe)**, hatta **(Esâtîr)**/masal derekesine düşürülmektedir. İlellâhi'l-müştekâ…

**Yedi**: Mü'minlerin şaşmaz inancı, Sünnet'in zarfı, hattâ ham maddesi olan Hadîs'in İslâm Şerî'atinin ikinci temel menbaı olduğu, bu inancı bulundurmayanların Allah'ın İslâmıyla alâkalarının olmadığı veya kalmadığıdır. Kendilerine (**Mü'min)** demeleri ise işi değiştirmez.

———————-

## (Yedinci Fasıl)
## (Kaynak Bilincinden Kaynak Metodolojisine) Sözü Ne Demektir?

———————-

**İddia**: *"İslâm Düşüncesinde Hadîs Metodolojisi"*nde zikredilen ve elinizdeki eserde de (Alternatif Hadîs Metodolojisi) zikredilecek örneklerden kolaylıkla anlaşılacağı üzere, geçmiş yüzyıllarda, halk kitleleri bir yana, ilim çevreleri bile yeterli düzeyde bir kaynak bilincine sahip görünmemektedirler. Çünkü yüzyıllarca "*mu'teber*" addedilen ve ilk sırada *Kütüb-i Sitte*'nin yer aldığı hadis kaynaklarında, azımsanmayacak sayıda problemli, hatalı, münker veya mevzû rivâyetlerin kendilerine yer bulabilmeleri; üstelik bunların daha sonra ayıklanması yolunda ciddi hemen hiçbir çaba harcanmaması ve neticede bu tür rivâyetlerin, bu '*mu'teber*' eserlerde bugüne kadar gelebilmeleri, bu durumu açıkça gözler önüne sermektedir.

Günümüze gelince, kaynak bilinci aşılayacak bir kaynak metodolojisi tesis edilip eğitime de dâhil edilemediğinden, bırakın sıradan Müslümanları, pek çok ilim adamı dahi, kaynaklar, bunların bize intikali, güvenilirlikleri ve ihtiva ettiği hadislerin sağlamlığı konusunda, son derece yetersiz bilgilere sahip görünmektedir.[37]

**Cevâb**: Burada dahî bir nice fantezik ifâdenin gölgesinde bir çok bilgi noksanlıkları ve karıştırmalar vardır: Meselâ,

**Bir**: Bu ifâdeler, eldeki Usûl-i Hadîs ile Usûl-i Fıkh'ın Sünnet bölümlerinin okunmamasından, okunsa bile bunun yeterince olmadığından yâhud okunanın anlaşılamamasından, değilse, kasıdlı bir menfî tavırdan haber vermektedir. (**Alternatif)** zâviyelerinizin vesvese ve şa'beze-sinin ise bizce hiçbir kıymet-i harbiyyesi yoktur. Şu vesveseleri size telkîn eden ve öğretenlerin inanç ve ilim dünyalarında İslâm'daki (**isnâd sistemi)** ve (**müsbet tenkîdî bakış)** zâviyesinin zerresi bile yoktur.

**(İlim çevreleri bile yeterli düzeyde bir kaynak bilincine sahipgörünmemektedir)** derken (**görünmeyenler)** sizin ölçülerinize göre belli de, şu (**görmeyenler)** ifâde-siyle kimleri kasd ediyorsunuz? Bu, görünür hâliyle -hiç değilse bazılarına nisbetle- pek belli değildir. Oryantalistler ve maşalarını kasdediyor-sanız, onların ölçülerine göre Kur'ân dahî aynı hükme

dâhildir. Ya siz ne diyorsunuz? Eğer murâd edilen onların manyetik sahasının felç olmuşları ve alîlleri ise, o da Mü'minlere göre mühim değildir… Bu dediğiniz, dar ufkunuza göre doğrudur; atladığınız veya düşdüğünüz, yâhud da birilerince atıldığınız derin ve susuz kuyunun dibinden gökyüzüne bakmakla sâhib olduğunuz şu kuyunun ağzıyla çevrili olan ufkunuza göre, isâbetlidir. Eğer, bir şekilde hidâyet-i ilâhiyye meded edip kuyudan çıkabilirseniz, ufkunuz genişleyecek ve sözünü ettiğiniz kaynak bilincine, gerçek ilim çevrelerinin nasıl sâhib olduğunu göreceksiniz. Hâsılı, dediğiniz, size ve çevrenize nisbetle doğru ise de, adım atmaktan imtinâ' ettiğiniz iklimde bulunanlara göre ise kat'ıyyetle yalan veye en hafifinden yanlıştır. Yüz yüze gelelim, konuşalım; bu hakîkati inşâellâh siz de göreceksiniz…

**İki**: (**Kütüb-i Sitte)** Mü'minlerce elbette (**mu'teber)** ise de, İslâm düşmanları, Oryantalistler ve maşalarınca hâliyle mu'teber değildir. Bunun böyle olmasını mü'minler bir ma'nâda ve bir dereceye kadar anlayışla karşılarlar… Ama bir noktadan sonra asla…

**Üç**: (**Kütüb-i Sitte)**'deki (**problemli, hatalı, münker ve mevzû')** olduğu iddia edilen rivâyetlerin şu (**problemli**..)(?) oluşları kat'î nass-larla veya kollektif aklın kesin hükmüyle midir, yoksa çarpık olan ictihâdî kriterler ile midir? Şu sözü edilen rivâyetleri, (**problemli… olmadığ)**ı düşünce ve ictihâdı ile kitâblarına alan kimseler birer köylü sarı çizmeli Mehmed Ağa olmadıklarına ve sahalarının hakîkî süvârîleri olduklarına göre, kesin bir i'dâm hükmünde ısrâr etmek en mülâyim ifadesiyle yobazlık olmaz mı?

**Dört**: Şu hükümleri vermekteki kat'î tavır nereden kaynaklanıyor? Vahiyden mi? -Değildir ya- öyleyse, onu nasıl anlayacağımızda hiç mi değişik ihtimâl yoktur? Ne bu yobazlık Allah aşkına?!.. Aklınıza dayanıyorsanız, **onun bizim katımızda beş paralık bir değeri olmadığını aklımızla anladık**, dersek, ne buyurursunuz?.. İşin erbâbı olan âlimlerin tenkîde dâir sözleri, bizce çok değerli ise de, şu rivâyetleri (**problem)**siz görüp kitâbına alanların kanaatleri dahî en az o kadar değerlidir.

**Beş**: Sözü edilen şu rivâyetlerin **kitâblardan ayıklanması** husûsuna gelince… Buna lüzûm yok. Hükümleri belli edilir, yeter. Hem, o zamanlar oryantalist veya papaz üstadlar ve onların manyetik sahası içerisindeki bir çeşit **açık öğretim** talebeleri yok idi, o yüzden bu ayıklamaya güç yetirilemedi ve ihtiyâc duyulmadı. Şimdi ise seleksiyoncuların yani bir tür elekçilerin önü açık… İslâm'ın -idârî ma'nâda- ne başı var, ne hâmisi… Artık Oryantalistlerin ve papazların yüksek (**donanım)** ve irşâdlarıyla hadîsler ayıklanabilir(!)… Ama işin esasını ve teferruatını tezgâhlayıp şekillendirenler bir yanıyla yanılıyorlar… Kimse boşuna heveslenmesin; belli coğrafyalar ve ferdler noktasında olmasa da başkalarına nisbetle, yani mutlak ma'nâda bu dînin korunması hem naklen hem de aklen muhakkaktır. Öyleyse esaslı bir kayaya toslanılacak; sadece boynuzlar kırılmakla kalınmayacak, belki kafalar dağılacak…

El-hâsıl, (**Kütüb-i Sitte)**'de külle/bütüne nisbetle ender olarak bulunan (**problemli oluşu münâkaşalı)** çok az sayıdaki rivâyetler, (**Kütüb-i Sitte)**'nin (**mu'teber)**liğine mâni' değildir.

**Altı**: Günümüzü iyi bilmem ama, geçmişte kaynak ve kaynak usûlü en geniş ve en güzel bir seviyede vardı. Nitekim erbâbına ma'lûmdur. Hem, sizin (**metodoloji)**'niz gelişi güzel bir (**eleştiri)** bulundurmanın ötesinde hangi metodu ihtivâ etmektedir?!… Boş laflar…

---

## Netîce

---

Dilini bilmediğimiz ve dünyasını tanımadığımız kimselerin sözlerini kullanmak ve onlar üzerine hükümler binâ etmek çoğu zaman bizi maskara hâle düşürür. Şu sözleri kimi zaman vehim ve zann heykellerimizin desteği, kimi zaman da çaka ve sükselerimizin malzemesi yapmak, işin başında nefsimizin hoşuna gitse de netîcede bizi dayanılmaz bir azâba dûçâr edecektir; kazara etmese bile, en azından utandıracaktır. O bakımdan dikkatli ve temkînli olmaya mecbûruz.

Unutulmamalıdır ki, aklın, ilmin ve îmânın ışığı altında yer alan ve ayakları yere sağlam basan alabildiğine ve olabildiğince bir (**muhakkıklık)**/işin hakîkatini yakalayıcılık ve onu delîlleriyle isbât edicilik, inkârın karanlığındaki ilmî ve aklî (**müşek-kiklik)**ten/şübhe uyandırıcılıktan kıyâs kaldırmayacak kadar üstün mertebede doğruya, hakka ve hakîkate götürücüdür. İslâm'ı kabûl ve tasdîk muhtevâlı olan -tâ'bîri câizse- bir (**pozitif îmân)**, zannedildiği gibi (**objektiflik)**ten uzak kılan ve (**sübjektif)** netîcelerin âmili olan bir değer değildir. Aksine, (**İslâm'ın peşinen inkârı**) mihverine dayandırılan bir (**negatif**

**îman)**yani (**îmansızlık îmânı)** şu (**sübjektivite)** illetinin illetidir. Mü'minler, (**Kendinizin veya ananızın babanızın ve en yakınlarınızın aleyhine bile olsa, Allah için şahidler olarak adâleti en mükemmel bir şekilde ayağa dikenler**/gerçekleştirenler **olunuz)**1 fermânının gönüllü kurbânlarıdır.**(Kültürlü)**lerimiz u-tanmasın, merak etmesin ve korkmasınlar; (**müsbet îmân),** ha-kîkatleri örtecek bir tarafgirlik şöyle dursun, onun şâibesini bile taşımaz. Çünki îmân bir nûrdur; hakîkatleri örtmez ve gizlemez. Aksine, olduğu gibi gösterir… (**İnkâr îmânı)** olan (**Negatif**)/(menfî îmân) ise bir zifiri karanlıktır ki, asıl tarafgirlik ondadır; en büyük silâhı bir şey kazandırmayan ama hakîkatlerin üzerini kalın bir şal ile örten ve insanlığa çok şeyleri kaybettiren (**müşekkikliktir)**/şübhe uyandırıcılıktır.[2]

---

[1] Nisâ: 135

2 İp uçlarının değerlendirilmesiyle bu saçmalık karıştırılmamalıdır.

---

[1] [Cassâs, el-Fusûl, III. 35-37'den özetle], Alternatif Hadis Metotolöjisi'nin dipnotundan alınmıştır.

[2] Alternatif Hadis Metotolöjisi: 54

[3] Fusûl'ün şu baskısında mühim çok hatalar vardır. **Şu haberlerin hâlini düşünmez ve doğruluklarına delîl getir meyiz** şeklindeki ibâre tam tersi bir ma'nâ verecek fâhiş bir tahkik hatasıdır. (**Lemmâ**) , (**lem**) şeklinde yazılmış. Aksi halde ortada tenâkuz olurdu.

[4] [Ahmed, Buhârî, 'Adenî, Taberânî el-Kebîr, Üsâme b. Zeyd radıyellâhu anhu], Kenz: 4/115

[5] Cassâs, el-Fusûl: 3/48-49

[6] İbn-ü Hacer, Nüzhe (Aliyyü'l-Kârî Hâşiyesiyle): 217

[7] Muhammed Ekrem en-Nasbûrî es-Sindî, İm'ânu'n-Nazar: 21

[8] Seyyid Şerîf, Tâ'rîfât: (**İlm**)maddesi.

[9] [Serahsî, el-Usûl, I. 321], Bahis mevzû'u kitâbın dipnotundan alınmıştır.

[10] [Bu hususta Kâdî Abdulcabbâr'ın aşağıdaki değerlendirmelerine tamamen katılıyoruz. Ona göre bir şey, Rasulullah tarafından yapıldığı veya söylendiği kesinleştikten sonra Sünnet adını alabilir ve delîl yerine geçer. Rasulullah'tan nakledilen âhâd haberlerde sıhhat şartlarını taşımaları durumunda sadece örfen, ('alâ vechi't-tâ'âruf) Sünnet adını alabilirler. Çünkü yalan ihtimali bulunduğundan haber-i vâhid için "Rasulullah şöyle buyurdu.." demek mantıken yanlış olacağından, ihtiyâten "O'ndan şöyle rivâyet edildi.." demek daha uygundur. (Fadlu'l-İ'tizal, s. 185; *Şerhu Usûli'l-Hamse*, s. 89) Bir başka eserinde de benzer şeyleri söylemektedir: "Rasulullah şöyle buyurdu", şeklinde kesinlik ifadesi kullanılmayıp "Rivâyet edildiğine göre Rasulullah'tan şöyle haber verildi; Rasulullah'tan şöyle nakledildi.." gibi ihtimâl ifadeleri kullanılmalıdır. (el-Muğnî Ebvâbi't-Tevhîd ve'l-Adl, XVII. 383-384)], Bahis mevzû'u kitâbın dipnotundan alınmıştır.

[11] [Serahsî, el-Usûl, I. 321], Bahis mevzû'u olan Alternatif isimli kitâbın dipnotundan alınmıştır.

[12] A. H. M: 55

[13] Bakara: 282

[14] Nûr: 13

[15] İbnü'l Hümâm, Fethu'l-Kadîr'in birinci cildinin başları (I-54, Dâru'l-Fikr) . Kezâ, "Ekber-i re'y, (Ğâlib Zann) ihtiyât üzerine kurulacak şeylerde Yakîn rütbesindedir." ('Amîmu'l-İhsân el-Müceddidî, Kavâid-i Fıkh: 61, 45. Kâide), "Hakîkatine vâkıf olmak mümkin olmayacak şeylerde ağırlıklı görüş (zann) hakîkat rütbesindedir." (Aynı yer:62, 46. Kâide)

[16] Usûl-i Pezdevî: 152 (Pakistan baskısı), Usûl-i Serahsî: 1/321-323, el-Bâcî, İhkâmu'l-Fusûl: 252, İbnü's-Sübkî, Cem'u'l-Cevâmi' ve Şerh-i Mahallî: 2/131, Şerh-u Nüzhetü'l-Hâtır Ravdatü'n-Nâdır: 1/266-267 (Naklî Vücûb: 1/266, Aklî Vücûb: 1/267)

[17] Meselâ, " onun için bu, Haber-i Vâhidlerle amel etmenin lüzûmunu gösterdi.", "müftî eğer bu Resûlüllâh sallallâhu aleyhi ve sellem'den bir eserdir; şöyle şöyledir, dese, fetvâ sorana onunla amel etmek lâzımdır…..." (88-93), "Haber-i Vâhid"in kabûl edilmesinin (onunla amel etmenin) vâcib olduğunu gösteren delîller" (94)….

[18] Cessâs, El-Fusûl fi'l-Usûl: 3/63

[19] Cessâs, El-Fusûl fi'l-Usûl: 3/63-142 ve bilhassa, 89-91

[20] A. H. M: 58

[21] İsrâ: 92

[22] Necm: 3,4

[23] Ebû Dâvûd, Sünen (teferruatındaki az bir lafız farkıyla): 5/10 (4604), İbn-ü Hibbân, Sahîh (yine az bir lafız farkıyla): 1/189 H:12

[24] Ebû Dâvud, (Sünen), İmâret:33 (H:3050)

Burada bir takım Sünnetsiz iblisler Sünnet hakkında şöyle bir iğvâ ve vesvese ile Mü'minleri şaşırtmaya Kalkışabi

lirler: "**Kur'ân kadar veya ondan fazla**" ifâdesinden kalkılarak şu rivâyetin de iki sebeble

uydurma olduğu anlaşılmaktadır. **Birincisi**, “**Veya**” tereddüdü bunun vahiy olmadığının açık alâmetidir. Vahiyde tereddüt olmaz. **İkincisi**, “**Kur’ân kadar**” veya “**fazla**” sözü ile Kur’ânın onlarca katı olan hadîsler hesâba katılırsa açık bir çelişki ile karşılaşılır…

[25] Müsnedden ilâve.

[26] [İmâm Ahmed b. Hanbel, Taberânî Ebû Ümâme radiyellâhu anhu’dan. Süyûtî bu hadîse Hasen olduğuna dâir alâ met koydu. Münzirî, bunu Ahmed ceyyid/güzel bir isnâd ile rivâyet etti, dedi. Heysemî, bunu, Ahmed ve Tabrerânî bir çok isnâdla rivâyet etti; Ahmed’in ricâli Sahîh’in ricâlidir. Taberânî’nin isnâdlarından birinin râvîlerinin Abdullah b. Meysere dışındakiler Sahîh’in râvîleridir. Bu zât da sika’dır/sağlam bir râvîdir.], Münâvî, Feyzu’l-Kadîr: 5/ 427.

[27] Başkaların tarafından başkalarından rivâyet edilmiş rivâyetler vardır.

[28] Süyûtî, el-Hâvî li’l-Fetâvâ: 2/471-472

[29] A. H. M:58

[30] Meselâ, Elmalılı Hamdi Efendi’nin Dârulfünûn’daki vakıf ile alakalı ders notlarından toplamış Osmanlıca kitabının giriş kısmına bakabilirsiniz.

[31] A. H. M:59

[32] Mâide: 8

[33] Nahl: 90

[34] A. H. M: 60

[35] Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmî, Târîh-i İslâm: 1/8

[36] Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmî, Târîh-i İslâm: 1/12-13

[37] A. H. M: 61